

Wdrożenie paktu na rzecz obszarów wiejskich w państwach członkowskich

Dokument orientacyjny

Listopad 2023

Spis treści

1. Wprowadzenie	1
2. Dlaczego pakt na rzecz obszarów wiejskich jest potrzebny?	2
3. Elementy paktu na rzecz obszarów wiejskich	3
3.1. Struktury i mechanizmy współpracy ze społecznościami wiejskimi	3
3.2. Wyznaczony członek rządu i wyspecjalizowane służby do spraw obszarów wiejskich w ramach różnych polityk	4
3.3. Budowanie zdolności i wsparcie w tworzeniu sieci kontaktów dla szerokiego grona podmiotów i zainteresowanych stron	4
3.4. Przyszłościowa wizja, realizowana w ramach całonizowych strategii/planów działania	5
3.5. Skuteczna weryfikacja wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich i odpowiednie systemy danych	5
3.6. Odpowiednie systemy zarządzania ułatwiające koordynację	6
3.7. Mechanizmy umożliwiające koordynację przydziału środków i zapewnianie synergii	6

Informacje i opinie przedstawione w tej publikacji przedstawiają poglądy autorów i niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowisko Komisji Europejskiej. Komisja nie gwarantuje dokładności jakichkolwiek danych zawartych w niniejszej publikacji ani nie ponosi odpowiedzialności za wykorzystanie zawartych w niej informacji.



1. Wprowadzenie

W tym dokumencie orientacyjnym przedstawiono kluczowe elementy, tj. czynniki potrzebne do zaangażowania zainteresowanych podmiotów we wdrażanie paktu na rzecz obszarów wiejskich i wspierania wspólnych działań na rzecz realizacji celów długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE w specyficznych warunkach poszczególnych państw członkowskich lub regionów. Przedstawiono w nim również kilka przykładów zastosowania tych elementów w praktyce. Publikacja ta jest przeznaczona przede wszystkim dla przedstawicieli organów publicznych na szczeblu krajowym (i regionalnym w państwach członkowskich, w których władze regionalne mają uprawnienia ustawodawcze lub programowe), organizacji społeczeństwa obywatelskiego (zwłaszcza tych zaangażowanych w kształtowanie polityki lub rzecznictwo), naukowców, organizacji przedsiębiorców i innych podmiotów zainteresowanych polityką rozwoju obszarów wiejskich.



Jeśli zastanawiasz się, jak można wdrożyć pakt na rzecz obszarów wiejskich w Twoim kraju lub regionie, ten dokument orientacyjny jest właśnie dla Ciebie!



Finansowane przez
Unię Europejską

2. Dlaczego pakt na rzecz obszarów wiejskich jest potrzebny?

Jak podkreśliła przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen, obszary wiejskie mają **zasadnicze** znaczenie dla tożsamości i dobrobytu Europy. Odgrywają również ważną rolę w podejmowaniu najważniejszych **wyzwań** społecznych i środowiskowych. Aby obszary wiejskie mogły się rozwijać, potrzebne jest **skoordynowane działanie** wielu podmiotów i zainteresowanych stron na różnych poziomach zarządzania.

W 2021 r., po szeroko zakrojonych wspólnych rozmowach i konsultacjach z zainteresowanymi podmiotami, Komisja Europejska opublikowała

komunikat w sprawie **długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE (LTVRA)**. Aby zrealizować tę wizję, opracowano [plan działania na rzecz obszarów wiejskich](#), obejmujący dziewięć inicjatyw przewodnich, 15 działań towarzyszących i sześć [działań horyzontalnych](#). Ten plan odzwierciedla zaangażowanie Komisji na rzecz osiągnięcia do 2040 r. celu, jakim są silniejsze, bardziej odporne, lepiej połączone i zamożne obszary wiejskie. Jednym z tych działań horyzontalnych jest **pakt na rzecz obszarów wiejskich**, czyli mechanizm angażujący wszystkie odpowiednie zainteresowane podmioty na różnych szczeblach zarządzania oraz zachęcający je do działania na rzecz realizacji długoterminowej wizji.

Cele paktu na rzecz obszarów wiejskich



Zwiększenie roli obszarów wiejskich i uwzględnienie ich w programach politycznych



Tworzenie sieci kontaktów, współpraca i wzajemne uczenie się



Zaangażowanie w działania

W czerwcu 2023 r. Komisja Europejska powołała [grupe koordynacyjną ds. paktu na rzecz obszarów wiejskich](#). W jej skład weszły najważniejsze zainteresowane podmioty zajmujące się obszarami wiejskimi. Zadanie grupy polega na kierowaniu – w ciągu najbliższych trzech lat – procesem wdrażania paktu, który koordynuje Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, wspierana w tym zakresie przez Dyrekcję Generalną ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej. Komisja ustanowiła również [biuro ds. paktu na rzecz obszarów wiejskich](#), którego celem jest wspieranie wdrażania paktu i społeczności w osiąganiu jego celów poprzez realizację kluczowych zadań. Zadania te obejmują organizację wydarzeń, gromadzenie i rozpowszechnianie dobrych praktyk, koordynację działań we współpracy z innymi sieciami politycznymi UE, wspieranie platformy wspólnoty paktu na rzecz obszarów wiejskich, przygotowywanie magazynu Rural Vision, biuletynu i dokumentów orientacyjnych oraz zarządzanie stroną internetową i kanałami mediów społecznościowych. Wszystkie działania na poziomie UE są opracowywane i prowadzone w ścisłej współpracy z zainteresowanymi podmiotami. Aby jednak zapewnić rezultaty, **działania w ramach paktu na rzecz obszarów wiejskich muszą wykraczać poza poziom UE i uwzględniać zainteresowane podmioty na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym**. Organy na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym są odpowiedzialne za wiele działań z zakresu polityki, które mają wpływ na obszary wiejskie, w tym za decyzje dotyczące sposobu wykorzystania środków unijnych. Inne zainteresowane podmioty, takie jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego, odgrywają ważną rolę w kształtowaniu i wdrażaniu strategii politycznych. Realizacja długoterminowej wizji jest możliwa tylko przy ich aktywnym udziale

i zaangażowaniu. Co więcej, dobrobyt i warunki życia na obszarach wiejskich – zwłaszcza tych o szczególnych ograniczeniach, takich jak regiony górskie, wyspiarskie lub transgraniczne – nie zależą wyłącznie od podmiotów tradycyjnie związanych z rolnictwem i rozwojem obszarów wiejskich. Organy publiczne (np. organy odpowiedzialne za edukację, zdrowie, transport i inne usługi, energię, środowisko lub infrastrukturę cyfrową), podmioty zajmujące się polityką miejską, przedsiębiorstwa i instytucje naukowo-badawcze również mają do odegrania pewną rolę.

W zależności od potrzeb i kultur organizacyjnych w całej UE podejmowane są próby ustanowienia paktów na rzecz obszarów wiejskich na różnych poziomach (krajowym, regionalnym, lokalnym) i w różnych formach. Ważne jest, aby **żaden obszar wiejski w UE nie pozostał w tyle** i aby wszystkie takie obszary mogły skorzystać ze skoordynowanych działań, które mają sprawić, by były one silniejsze, bardziej odporne, lepiej połączone i zamożniejsze. W tym celu podmioty zainteresowane sprawami obszarów wiejskich UE powinny przyłączyć się do wspólnoty paktu na rzecz obszarów wiejskich na szczeblu UE, a także podejmować praktyczne inicjatywy w swoich dziedzinach działalności, jak również określić najlepsze sposoby na **włączenie paktu na rzecz obszarów wiejskich do swoich działań w kontekście krajowym, regionalnym lub lokalnym**. Takie działania na różnych poziomach będą się wzajemnie wspierać i pomogą przekształcić długoterminową wizję w konkretną strategię zapewniającą praktyczne rezultaty, zgodnie z postulatami wyrażonymi przez zainteresowane podmioty na [forum wysokiego szczebla poświęconym polityce rozwoju obszarów wiejskich](#), które odbyło się w Siguëny w Hiszpanii.



3. Elementy paktu na rzecz obszarów wiejskich

Na długo przed opracowaniem długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE w niektórych państwach członkowskich UE (np. w Finlandii) istniały już struktury zarządzania, które pozwalały na prowadzenie skoordynowanej i kompleksowej polityki rozwoju obszarów wiejskich w różnych dziedzinach tematycznych, podobnie jak ma to miejsce w przypadku paktu na rzecz obszarów wiejskich. Inne kraje stosunkowo niedawno rozpoczęły wdrażanie podobnych inicjatyw, które zainicjowano w odpowiedzi na negatywne tendencje, takie jak wyludnianie się obszarów wiejskich, pogorszenie sytuacji gospodarczej i niezadowolenie, lub w celu wykorzystania możliwości oferowanych przez fundusze europejskie (np. Hiszpania i Czechy). W oparciu o ich doświadczenia oraz proces opracowywania długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE na szczeblu europejskim, można wyróżnić szereg **elementów, które państwa członkowskie mogą wdrożyć i które przyczyniają się do realizacji celów paktu na rzecz obszarów wiejskich** na poziomie krajowym lub regionalnym. Elementy te stanowią uzupełnienie 11 [zasad OECD dotyczących polityki rozwoju obszarów wiejskich](#) i obejmują:

- ▶ struktury i mechanizmy współpracy ze społecznościami wiejskimi;
- ▶ wyznaczonego członka rządu i wyspecjalizowane służby do spraw obszarów wiejskich w ramach różnych polityk;
- ▶ budowanie zdolności i wsparcie w tworzeniu sieci kontaktów dla szerokiego grona podmiotów i zainteresowanych stron;
- ▶ przyszłościową wizję, realizowaną w ramach całościowych strategii/planów działania;
- ▶ skuteczną weryfikację wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich i odpowiednie systemy danych;
- ▶ odpowiednie systemy zarządzania ułatwiające koordynację; oraz
- ▶ mechanizmy umożliwiające koordynację przydziału środków i zapewnianie synergii.

Wszystkie te elementy składają się na skuteczny pakt na rzecz obszarów wiejskich. **Poszczególne rozwiązania można dostosować do warunków krajowych, w tym do konkretnych ram prawnych i administracyjnych, źródeł finansowania, kultury organizacyjnej i możliwości zainteresowanych podmiotów.**

3.1. Struktury i mechanizmy współpracy ze społecznościami wiejskimi

Na obszarach wiejskich nie da się osiągnąć zmian bez znacznego zaangażowania społeczności wiejskich. Powszechnie wiadomo, że polityki opracowywane i wdrażane w sposób partycypacyjny mają znacznie większe szanse powodzenia niż te realizowane w ramach odgórnej struktury zarządzania. Dotyczy to w szczególności obszarów wiejskich. Taka współpraca musi wykraczać poza sporadyczne konsultacje; powinna być **regularna, systematyczna i zapewniać reprezentatywne**

uczestnictwo najbardziej zainteresowanych podmiotów. Ważne jest również, aby zainteresowane podmioty były zaangażowane w **cały proces polityczny**, od konceptualizacji i projektowania polityki po opracowywanie przepisów, wdrażanie i ocenę wyników.

W tym celu potrzebne są konkretne mechanizmy, dostosowane do możliwości i dostępności przedstawicieli społeczności wiejskich, a także działania ułatwiające otwartą dyskusję (np. debaty i warsztaty). Dostępnych jest wiele różnych formatów: przykładowo, stosunkowo formalne struktury, takie jak grupy robocze lub komitety koordynacyjne angażujące różne rodzaje podmiotów (np. Rada Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich w Finlandii); lub wydarzenia, które ułatwiają formułowanie i wyrażanie potrzeb społeczności wiejskich, a także mają na celu zwiększanie świadomości i docenianie obszarów wiejskich wśród ogółu społeczeństwa. Ważną rolę mogą również odgrywać istniejące sieci mające bezpośrednie powiązania ze społecznościami wiejskimi. Mogą one funkcjonować na przykład w ramach **krajowych parlamentów wiejskich**, które umożliwiają społecznościom

Parlament wiejski na Łotwie

Łotewskie Forum Wiejskie (krajowa organizacja zrzeszająca najważniejsze organizacje społeczeństwa obywatelskiego zajmujące się rozwojem obszarów wiejskich) co dwa lata zwołuje Łotewski Parlament Społeczności Wiejskich. W 2023 r. w wydarzeniu tym wzięło udział około 300 przedstawicieli władz lokalnych i regionalnych, przedsiębiorstw, decydentów (w tym przedstawicieli ministerstw rolnictwa, ochrony środowiska i rozwoju regionalnego oraz opieki społecznej), naukowców, specjalistów ds. rozwoju obszarów wiejskich i innych zainteresowanych podmiotów. Uczestnicy wymieniali się doświadczeniami i opracowali rezolucję, która posłużyła jako plan działania na potrzeby wszystkich decyzji dotyczących obszarów wiejskich na najbliższe dwa lata.

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#).

wiejskim i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego nawiązanie dialogu z decydentami (zob. przykład z **Łotwy**). Takie parlamenty wiejskie zostały powołane w wielu państwach członkowskich UE (np. w Szwecji, Finlandii, Estonii, na Węgrzech, Słowacji, w Niemczech, Rumunii, Chorwacji, na Łotwie i Litwie), a także w krajach sąsiadujących (Bośnia i Hercegowina, Albania, Szwajcaria w Zjednoczonym Królestwie); ich wnioski są przedstawiane na odbywających się co dwa lata posiedzeniach [Europejskiego Parlamentu Wiejskiego](#).



© Lidija Pavić-Rogošić

„Nadszedł czas, aby długoterminowa wizja dla obszarów wiejskich Europy została nie tylko przyjęta, ale i wdrożona. W tym celu musimy zmienić sposób myślenia, bardziej docenić obszary wiejskie, a także przyjąć podejście ukierunkowane na konkretne obszary i zwiększyć zaufanie do miejscowej ludności. Musimy odejść od wąsko pojętych, odizolowanych dziedzin polityki i spojrzeć na obszary wiejskie w sposób całościowy.

Lidija Pavić-Rogošić,
członkini EKES-u, ODRAZ – Zrównoważony Rozwój
Społeczności (Chorwacja)



3.2. Wyznaczony członek rządu i wyspecjalizowane służby do spraw obszarów wiejskich w ramach różnych polityk

Rozwój obszarów wiejskich zazwyczaj wchodzi w zakres kompetencji ministerstwa, które często zajmuje się również rolnictwem, leśnictwem lub gospodarką żywnościową. Jednak równie duży lub nawet większy wpływ na życie na obszarach wiejskich mogą mieć decyzje podejmowane przez organy odpowiedzialne za rozwój gospodarczy i regionalny, edukację, ochronę zdrowia i transport. Współpraca wszystkich tych służb w celu zapewnienia pozytywnego wpływu na obszary wiejskie wymaga silnego przywództwa, a **wyznaczenie członka rządu odpowiedzialnego za sprawy obszarów wiejskich** ma zasadnicze znaczenie dla tego, aby mieszkańcy tych obszarów mieli poczucie, że ich głos się liczy. Ustanowienie wyspecjalizowanej służby zajmującej się sprawami obszarów wiejskich może również przyczynić się do zwiększenia świadomości na temat znaczenia obszarów wiejskich wśród odpowiednich organów rządowych i ułatwić skoordynowane działania. Inspirujące rozwiązania można znaleźć w przykładach z **Irlandii i Finlandii**.

Rada Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich Finlandii

Finlandia od dawna uznaje, że w politykę rozwoju obszarów wiejskich muszą być zaangażowane wszystkie instytucje, których decyzje wpływają na codzienne życie i przedsiębiorczość na tych obszarach. Z tego względu opracowano strukturę, która ma je łączyć i ułatwiać ich współpracę – Fińską Radę Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich. Rada działa przy fińskim rządzie, a funkcje przewodniczącego i wiceprzewodniczącego zazwyczaj pełnią w niej minister rolnictwa oraz minister gospodarki i zatrudnienia. Rząd powołuje 34 członków Rady, którzy reprezentują ministerstwa, agencje, podmioty sektora prywatnego i organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Członków wspiera sekretariat, którym zarządza sekretarz generalny i w skład którego wchodzi trzech zastępców sekretarza generalnego reprezentujących sektor publiczny, społeczeństwo obywatelskie i instytucje naukowo-badawcze. Większość prac Rady prowadzona jest w ramach sieci tematycznych.

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#).



„Nasza przyszłość na obszarach wiejskich” w Irlandii

Podstawą kompleksowej polityki Irlandii dotyczącej obszarów wiejskich jest krajowa długoterminowa strategia rozwoju Project Ireland 2040, oparta na wizji dobrze prosperującej irlandzkiej wsi, stanowiącej nieodłączny element krajowego dobrobytu i rozwoju gospodarczego, społecznego, kulturalnego i środowiskowego.

Aby to osiągnąć, opracowano kompleksowy zestaw środków z zakresu polityki, przypisanych do poszczególnych departamentów rządowych odpowiedzialnych za ich wdrażanie. Proces ten koordynuje Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Społeczności Lokalnych pod przewodnictwem ministra, a postępy monitoruje Komitet Gabinetowy ds. Ożywienia Gospodarczego i Inwestycji, któremu przewodniczy premier.

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#).



Taka wyspecjalizowana służba może również działać jako pierwszy punkt kontaktowy dla zainteresowanych podmiotów, które chcą dzielić się pomysłami lub zgłaszać nowe kwestie dotyczące obszarów wiejskich. W idealnej sytuacji w skład Rady powinny wchodzić osoby, które rozumieją różne zainteresowane podmioty z obszarów wiejskich i różne działy administracji i potrafią się z nimi dobrze komunikować, a także mają doświadczenie w pracy z innymi sektorami gospodarki lub przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego.



© Radim Sršeň

„Obserwując mapę niezadowolenia, przestańmy dyskutować i zacznijmy działać! Pakt na rzecz obszarów wiejskich i inicjatywy takie, jak weryfikacja wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich muszą być realizowane nie tylko na szczeblu UE, ale także na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Musimy przyjąć podejście całościowe i ograniczyć biurokrację.

Radim Sršeň, wiceminister spraw regionalnych (Czechy) oraz przewodniczący grupy koordynacyjnej ds. paktu na rzecz obszarów wiejskich



3.3. Budowanie zdolności i wsparcie w tworzeniu sieci kontaktów dla szerokiego grona podmiotów i zainteresowanych stron

Wprowadzenie zmian na obszarach wiejskich nie jest możliwe bez udziału zainteresowanych podmiotów z tych obszarów. Uczestnictwo w pakcie na rzecz obszarów wiejskich może jednak wymagać wsparcia ze strony organizacji pośredniczących. Mogą one zapewniać dodatkowe informacje, wsparcie i możliwości dyskusji, a także umożliwiać wymianę doświadczeń oraz formułowanie opinii i stanowisk. Tego rodzaju wsparcie może być szczególnie ważne dla mieszkańców małych, oddalonych wiosek, drobnych producentów rolnych, mikroprzedsiębiorców, kobiet i przedstawicieli młodzieży. Począwszy od budowania zaufania i wyjaśniania najważniejszych pojęć przy pomocy zrozumiałego języka, przez rozwój umiejętności i ukierunkowane szkolenia, konieczne może być podjęcie **długoterminowych i systematycznych działań**, aby zaangażować te nieoczywiste grupy. Kwestią zasadniczą może być zapewnienie budżetu na pokrycie kosztów podróży na spotkania, zwłaszcza w większych państwach członkowskich (takich jak **Szwecja**, zob. przykład). Oprócz wsparcia w tworzeniu sieci kontaktów i uczestnictwa ważne jest również zapewnienie podmiotom wiejskim dostępu do finansowania oraz możliwości wdrażania projektów, które przyczyniają się do realizacji długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE na poziomie lokalnym. Punkty kompleksowej obsługi mogą wzmocnić i ożywić społeczności wiejskie przez aktywizację, doradztwo, tworzenie sieci kontaktów i pomoc w spełnieniu wymagań dotyczących finansowania. Takie wsparcie zapewnia już wiele lokalnych grup działania w ramach LEADER, ale może ono również pochodzić od wyspecjalizowanych służb (jak w przykładzie dotyczącym **Stanów Zjednoczonych**).

Zaangażowanie i budowanie zdolności zainteresowanych podmiotów z obszarów wiejskich w Szwecji

Krajowa sieć obszarów wiejskich ułatwia angażowanie zainteresowanych podmiotów z obszarów wiejskich w Szwecji. Krajowe i regionalne zainteresowane podmioty z obszarów wiejskich (niezależnie od tego, czy realizują wspólną politykę rolną czy nie) zachęca się do formalnego członkostwa i aktywnego udziału w tematycznych grupach roboczych, które mogą działać jako podmioty pośredniczące, wspierające przenoszenie dialogu politycznego na poziom lokalny. Aby ułatwić udział podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, krajowa sieć obszarów wiejskich dysponuje środkami na pokrycie kosztów podróży, a nawet opłat (dla wolontariuszy).

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#).



Pomoc społecznościom wiejskim w dostępie do informacji i finansowania

W Stanach Zjednoczonych agencje federalne i komisje odpowiedzialne za kwestie związane z obszarami wiejskimi współpracują ze sobą, aby zapewnić społecznościom wiejskim równy dostęp do finansowania federalnego. Zapewniają również wiedzę specjalistyczną, dzięki której społeczności te mogą określać lokalne priorytety i ubiegać się o środki finansowe na tworzenie miejsc pracy, rozwój infrastruktury i ulepszanie społeczności.



Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#).

Aby zwiększyć świadomość beneficjentów wiejskich na temat odpowiednich funduszy europejskich, 6 lutego 2024 r. Komisja Europejska opublikowała zestaw narzędzi dotyczący możliwości finansowania unijnego dla obszarów wiejskich. Dzięki temu informacje zostały zgromadzone w jednym miejscu, dostępnym dla organów lokalnych, zainteresowanych podmiotów, liderów projektów i instytucji zarządzających, co ułatwi im maksymalne wykorzystanie nowych możliwości oferowanych przez budżet UE na lata 2021–2027.



3.4. Przyszłościowa wizja, realizowana w ramach całościowych strategii/planów działania

Aby sprostać wyzwaniom stojącym przed obszarami wiejskimi, decydenci muszą mieć jasną wizję wyznaczającą kierunek, w którym należy podążać w perspektywie długoterminowej. Społeczności wiejskie i osoby chcące inwestować, osiedlać się lub pracować na obszarach wiejskich, zwłaszcza osoby młode, muszą mieć pewność, że będą mogły liczyć na wsparcie polityczne przez wiele lat. W tym celu potrzebny jest powszechny konsensus między grupami politycznymi a społeczeństwem obywatelskim (w tym organizacjami wiejskimi i miejskimi), rolnikami, MŚP, młodzieżą i różnymi podmiotami gospodarczymi i społecznymi; konieczne mogą być również skuteczne przepisy dotyczące zarządzania konfliktami. Konsensus oraz zaangażowanie ze strony najważniejszych organów rządowych pozwalają zapewnić **długoterminową ciągłość** i zabezpieczyć wystarczające zasoby – ludzkie, instytucjonalne i finansowe – niezbędne do przełożenia wizji na działania.

Aby wizja mogła stać się rzeczywistością, niezbędna jest również całościowa strategia obejmująca wiele sektorów. Ponieważ polityka rozwoju obszarów wiejskich musi uwzględniać wielorakie i złożone wyzwania, rozdrobnione interwencje nie są skuteczne; próba rozwiązania pojedynczej kwestii lub wsparcia jednej grupy docelowej może nawet przynieść efekt przeciwny do zamierzonego. Całościowe i zintegrowane podejście pomaga uwzględnić społeczne, gospodarcze i środowiskowe aspekty życia na obszarach wiejskich, które w wielu przypadkach są ze sobą powiązane (zob. przykład z **Francji**). Krajowy lub regionalny pakt na rzecz obszarów wiejskich może być pierwszym krokiem na rzecz połączenia różnych aspektów polityki i uzyskania **szerszego, bardziej zintegrowanego spojrzenia** na te obszary. To z kolei należy przełożyć na **praktyczne kroki**, tworzące spójny plan działania, w którym wyraźnie wskazano, kto jest za co odpowiedzialny i w jaki sposób można monitorować i oceniać postępy.

Program France Ruralités

Korzystając z doświadczeń z wdrażania pierwszego krajowego programu rozwoju obszarów wiejskich, w 2023 r. francuski rząd uruchomił kompleksowy program mający na celu wsparcie obszarów wiejskich.



Program ten obejmuje cztery filary: wsparcie techniczne na projekty inwestycyjne realizowane przez gminy, zwiększone finansowanie na rzecz różnorodności biologicznej w celu zwiększenia wartości zasobów środowiskowych obszarów wiejskich, praktyczne rozwiązania w zakresie życia codziennego (mobilność, edukacja, zdrowie, kultura, mieszkalnictwo itp.) oraz nowy system projektowania stref rewitalizacji obszarów wiejskich, które są objęte ulgami podatkowymi. Ważnym elementem programu jest promowanie tzw. „trzecich miejsc” w celu wspierania wspólnych innowacji.

Program został wprowadzony wspólnie przez premiera, ministra ds. transformacji ekologicznej i spójności terytorialnej oraz wiceministra właściwego ds. samorządu terytorialnego i obszarów wiejskich. Wyniki będą monitorowane przy użyciu wskaźników, takich jak odsetek pustostanów na obszarach wiejskich, liczba nowych przedsiębiorstw na obszarach wiejskich oraz odsetek osób, którzy uważają obszary wiejskie za dobre miejsce do życia.

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#) ([informacje dostępne w języku francuskim](#)).



3.5. Skuteczna weryfikacja wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich i odpowiednie systemy danych

Ponieważ wiele decyzji ustawodawczych i administracyjnych ma wpływ na obszary wiejskie, potrzebny jest mechanizm, który pozwoli zmaksymalizować pozytywne skutki i ograniczyć te negatywne. Weryfikacja wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich to mechanizm, który umożliwił określić i ocenić wpływ nowych przepisów, planów lub programów na obszary wiejskie. Aby był skuteczny, musi być zintegrowany z całym **systemem zarządzania** i dostosowany do konkretnej struktury administracyjnej kraju/regionu. Jak wynika ze [sprawozdania dotyczącego weryfikacji wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich z 2020 r.](#), w **Zjednoczonym Królestwie** w każdym departamencie rządowym wyznaczono koordynatora ds. weryfikacji wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich, którego rolą jest promowanie tego mechanizmu w danej dziedzinie polityki. Rząd opracował również [praktyczne wytyczne dotyczące oceny wyników polityki na obszarach wiejskich](#). W **Finlandii** weryfikacja wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich została włączona do wytycznych Ministerstwa Sprawiedliwości, które dotyczą oceny wpływu rządowych wniosków ustawodawczych. Ponadto opracowano łatwe w użyciu metody oceny, a także szkolenia oraz **działania, które mają na celu zwiększanie świadomości ustawodawców**. Działająca w ramach [Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich grupa tematyczna ds. weryfikacji wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich](#) opracowała ramy analityczne i zalecenia dotyczące weryfikacji wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Aby można było oceniać wpływ decyzji na obszary wiejskie oraz mierzyć postępy we wdrażaniu polityk i strategii, niezbędny jest dostęp do **wysokiej jakości danych**. Hiszpańska wspólnota autonomiczna Katalonia co dwa lata publikuje obszerny raport zawierający szczegółowe dane statystyczne dotyczące obszarów wiejskich. Dane te są wykorzystywane przez regionalny komitet sterujący ds. [wizji](#) dla obszarów wiejskich do celów monitorowania nowych wniosków legislacyjnych i oceny ich wpływu na te obszary. Na Węgrzech krajowy system informacji o rozwoju regionalnym i planowaniu przestrzennym ([www.teir.hu](#)) umożliwia gromadzenie danych dotyczących obszarów wiejskich z różnych źródeł za pomocą specjalnego modułu LEADER, który dostarcza dane lokalnym grupom działania i gminom. Oparty na dowodach proces podejmowania decyzji w kwestiach związanych z obszarami wiejskimi może być również wspierany przez [unijne obserwatorium obszarów wiejskich](#), uruchomione w grudniu 2022 r. przez Komisję Europejską w celu gromadzenia, analizy i rozpowszechniania danych dotyczących obszarów wiejskich UE.



3.6. Odpowiednie systemy zarządzania ułatwiające koordynację

Biorąc pod uwagę, jak ważne jest zaangażowanie wielu różnych podmiotów zajmujących się polityką w rozwój obszarów wiejskich, kluczowe znaczenie ma ustanowienie systemu, który ułatwi koordynację na poziomie zarówno **horyzontalnym** (np. między różnymi ministerstwami sektorowymi), jak i **wertykalnym** (między różnymi poziomami zarządzania: krajowym, regionalnym, subregionalnym i lokalnym). Taka koordynacja powinna zapobiec powielaniu działań lub działaniom wzajemnie się wykluczającym, a także stworzyć efekt synergii. Model zarządzania wielopoziomowego powinien obejmować organizacje społeczeństwa obywatelskiego, przedsiębiorstwa i partnerów społecznych. Należy wprowadzić mechanizmy i zachęty w celu zapewnienia, aby różne służby i poziomy administracji regularnie się ze sobą komunikowały, a współpraca nie ograniczała się do wymiany informacji, ale ułatwiała otwartą dyskusję partycypacyjną i planowanie wspólnych działań.

Pomocne przy tym mogą być regularne spotkania pracowników odpowiedzialnych za różne narzędzia polityki, najlepiej w nieformalnym otoczeniu, które pozwolą **zbudować zaufanie i wypracować wspólne podejście** do wyzwań i celów. Bardzo ważnymi aspektami są również jasny podział odpowiedzialności za konkretne zadania i silne uprawnienia organu odpowiedzialnego za koordynację, co ilustruje przykład **Hiszpanii**. W niektórych państwach członkowskich działają [rady ds. polityki żywnościowej](#), które mogą służyć jako inspirujący wzór platform wielostronnych.

Przeciwdziałanie depopulacji wsi w Kastylii-La Manchy

W 2021 r. hiszpańska wspólnota autonomiczna Kastylii-La Mancha przyjęła specjalną ustawę w sprawie środków gospodarczych, społecznych i podatkowych na rzecz przeciwdziałania depopulacji wsi i wspierania rozwoju obszarów wiejskich. Silne przywództwo ze strony wiceprezydenta wspólnoty, przy wsparciu specjalnego komisarza ds. wyzwań demograficznych, miało kluczowe znaczenie dla mobilizacji wszystkich regionalnych departamentów rządowych (takich jak departamenty rolnictwa, edukacji, opieki zdrowotnej i transportu) i zaangażowania ich w opracowanie ustawy i wdrożenie regionalnej strategii na rzecz jej wdrożenia.

Strategia ta obejmuje szeroki zakres działań, na które przeznaczono 3 322 mln euro z funduszy regionalnych, krajowych i unijnych, w tym NextGenerationEU. Na potrzeby koordynacji strategii utworzono Regionalną Radę ds. Rozwoju Środowiska Wiejskiego i Przeciwdziałania Wyludnianiu, w skład której wchodzi przedstawiciele wszystkich departamentów władz regionalnych, rad prowincji i organów lokalnych, a także najważniejszych podmiotów społeczno-gospodarczych (np. związków zawodowych, przedsiębiorstw, uczelni wyższych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego).

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#).



© Albert Puigvert

Stawianie czoła wyzwaniom związanym z obszarami wiejskimi wymaga opracowania przekrojowych strategii, angażujących wszystkie szczeble władzy. W Katalonii pakt na rzecz obszarów wiejskich był wynikiem procesu partycypacyjnego, a w jego zarządzanie zaangażowano społeczeństwo obywatelskie, rząd i parlament

Albert Puigvert, Stowarzyszenie Inicjatyw na rzecz Obszarów Wiejskich w Katalonii (Hiszpania)



3.7. Mechanizmy umożliwiające koordynację przydziału środków i zapewnianie synergii

Skuteczne wsparcie dla obszarów wiejskich, oprócz dobrej koordynacji między różnymi organami, wymaga **łączenia różnych źródeł finansowania** – europejskich, krajowych, regionalnych i lokalnych. Takie rozwiązanie ma zagwarantować, aby poszczególne instrumenty były wystarczające do zaspokojenia potrzeb obszarów wiejskich i dostosowane do realiów docelowych beneficjentów (projekty na małą skalę, ograniczone możliwości administracyjne itp.). Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i polityka spójności (EFRR, EFS) stanowią główne źródła unijnego finansowania na rzecz zmian na obszarach wiejskich, choć pewną rolę mogą odgrywać także inne fundusze (Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności) i programy (np. Erasmus, LIFE). Te źródła finansowania mogą być również **łączone** w ramach podejścia wielofundusowego, aby zapewnić jeszcze więcej możliwości działania w praktyce, tak jak ma to miejsce w **Czechach**. Krajowe i regionalne instytucje zarządzające mogą ułatwić dostęp do finansowania zainteresowanym podmiotom z obszarów wiejskich dzięki wprowadzeniu specjalnych kanałów finansowania **ukierunkowanych na obszary wiejskie** i opracowaniu prostych, przyjaznych dla użytkownika zasad dotyczących składania wniosków, kwalifikowalności i sprawozdawczości w ramach poszczególnych funduszy. Takie rozwiązanie wprowadziła na przykład **Szwecja** w latach 2014–2020. W ramach tego podejścia wszystkie środki finansowe na rozwój lokalny kierowany przez społeczność dla obszarów wiejskich pochodzące z czterech funduszy UE (EFRROW, EFRR, EFS i EFMR) były zarządzane przez jeden organ i wdrażane na podstawie zharmonizowanego zestawu zasad.

Kolejnym rozwiązaniem jest utworzenie na szczeblu lokalnym, regionalnym lub krajowym punktu kompleksowej obsługi, który wspiera gminy wiejskie, przedsiębiorstwa i organizacje pozarządowe w uzyskiwaniu dostępu do finansowania publicznego. W niektórych państwach członkowskich (na przykład w **regionie Tyrolu w Austrii**) rolę tę pełnią lokalne grupy działania utworzone w ramach inicjatywy LEADER.

Koncepcja rozwoju obszarów wiejskich w Czechach

Czechy połączyły różne fundusze UE dla obszarów wiejskich w latach 2014–2020: niemal wszystkie obszary wiejskie w tym kraju zostały objęte zakresem działalności 178 lokalnych grup działania, które korzystały z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i EFRROW, przy czym większość środków pochodziła z EFRR. Na podstawie tych doświadczeń w 2020 r. Czechy – pod nadzorem Ministerstwa Rozwoju Regionalnego – opracowały koncepcję rozwoju obszarów wiejskich, łączącą różne źródła finansowania za pośrednictwem instrumentów terytorialnych oraz skonkretyzowanych, mierzalnych, osiągalnych, realnych, terminowych strategii (SMART).

Podczas czeskiej prezydencji w UE wdrożono czeski pakt na rzecz obszarów wiejskich. Pakt ten łączy obywateli, władze lokalne i innych partnerów w celu wspierania rozwoju obszarów wiejskich w tym kraju.

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#) oraz [tutaj](#).



Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2024

© Unia Europejska, 2024. CC-BY 4.0

Zdjęcie na okładce: © Monkey Business Images, Canva.com

Program ten jest realizowany przez:



Print ISBN 978-92-68-12975-3
PDF ISBN 978-92-68-12999-9

doi:10.2762/65581
doi:10.2762/12646

KF-09-24-088-PL-C
KF-09-24-088-PL-N